

УДК 658

Наталія Гвоздей (Україна)

JEL classification: O13, Q15

Наталія ГВОЗДЕЙ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент,
кафедра фінансів, обліку та економічної
безпеки,

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, Україна

E-mail: gvozdej@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-7251-7696

<https://publons.com/publon/27084765>

© Наталія Гвоздей, 2022

Отримано: 04.01.2022 р.

Прорецензовано: 12.01.2022 р.

Рекомендовано до друку: 26.01.2022 р.

Опубліковано: 26.01.2022 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено напрями державної підтримки аграрної сфери України. Розглянуто особливості системи державної підтримки підприємств аграрної сфери та заходів щодо удосконалення механізму державної підтримки вітчизняного сільськогосподарського підприємства. Встановлено, що неодмінною умовою сталого розвитку аграрного сектору економіки та забезпечення продовольчої безпеки держави є державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників.

Розглянуто сутність земельних ресурсів аграрного сектору економіки в умовах фінансової нестабільності. Досліджено динаміку та структуру складу земельних ресурсів підприємств аграрного сектору. Висвітлено також особливості аграрного сектору. Виокремлено фактори впливу на фінансову підтримку сільськогосподарських підприємств, основних постачальників позикових джерел фінансових ресурсів для сільськогосподарських підприємств, внутрішні фактори ефективності підприємства.

Запропоновано можливі джерела формування власного капіталу сільськогосподарських підприємств, а також найбільш вигідні джерела залучення фінансових ресурсів. Розглянуто позитивні та негативні сторони банківських кредитів та динаміку їх зростання для всіх підприємств України та провідних країн світу.

Гвоздей Н. Ефективність використання земельних ресурсів аграрного сектору економіки в умовах фінансової нестабільності. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 1. С. 172-180.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.01.172>

Ключові слова: сільське господарство; аграрний сектор; земельні ресурси; державне регулювання; фінансування; фінансова нестабільність.

UDC 658

JEL classification: O13, Q15

Nataliia GVOZDEJ

PhD in Economics, Associate Professor,
Department of Finance, Accounting and Economic
security,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,
Ukraine

E-mail: gvozdej@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-7251-7696

<https://publons.com/publon/27084765>

© Nataliia Gvozdej, 2022

Received: 04.01.2022

Revised: 12.01.2022

Accepted: 26.01.2022

Online publication date: 26.01.2022

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Nataliia Gvozdej (Ukraine)

EFFICIENCY OF USING LAND RESOURCES IN THE AGRICULTURAL SECTOR IN THE CONTEXT OF FINANCIAL INSTABILITY

ABSTRACT

The article examines the areas of state support for the agricultural sector of Ukraine. The peculiarities of the system of state support of agricultural enterprises and measures to improve the mechanism of state support of domestic agricultural enterprises are considered. It is established that the state support of agricultural producers is an indispensable condition for sustainable development of the agricultural sector of the economy and ensuring food security of the state.

The essence of land resources of the agricultural sector of the economy in conditions of financial instability is considered. The dynamics and structure of land resources of agricultural enterprises are studied. The peculiarities of the agricultural sector are also highlighted. Factors influencing the financial support of agricultural enterprises, the main suppliers of borrowed sources of financial resources for agricultural enterprises, internal factors of enterprise efficiency are identified.

Possible sources of formation of own capital of agricultural enterprises are proposed, as well as the most profitable sources of attracting financial resources. The positive and negative aspects of bank loans and the dynamics of their growth for all enterprises in Ukraine and the leading countries of the world are considered.

Gvozdej, N. (2022). Efficiency of using land resources in the agricultural sector in the context of financial instability. *Economic analysis*, 32 (1), 172-180.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.01.172>

Keywords: agriculture; agricultural sector; land resources; state regulation; financing; financial instability.

Вступ

Сільське господарство в сучасних умовах є одним із найважливіших галузях вітчизняної економіки. Через підвищену чутливість до впливу різних негативних факторів нестабільності, сільське господарство потребує державної підтримки. Таким чином, одним із факторів успішного розвитку сільського господарства є державна підтримка (її ефективне впровадження сприяє прискоренню зростання сільськогосподарського виробництва та підвищенню конкурентоспроможності галузі) [9].

Сьогодні фінансування більшість сільськогосподарських підприємств можна вважати незадовільними. Багато сільгоспідприємств не в змозі реалізувати принцип самофінансування не тільки розширеного, а й простого відтворення, що робить інвестиції галузі непривабливими. Державна підтримка на державному та регіональному рівнях – один із чинників успішного розвитку сільського господарства.

Дослідженнями державної підтримки сільськогосподарського виробництва займаються багато науковців, зокрема: В. Андрійчук, В. Бойко, П. Гайдуцький, Б. Кваснюк, Ю. Лузан, В. Месель-Веселяк, О. Могильний, А. Стельмашук, П. Саблук, Г. Черковський та інші, які у своїх працях обґрунтовували необхідність державної підтримки аграрного сектору, а також пропонували шляхи вдосконалення системи бюджетного фінансування сільського господарства. Незважаючи на активні дослідження цього питання, доцільно обґрунтувати необхідність державної підтримки сільського господарства, а також пропозиції щодо вдосконалення системи його бюджетного фінансування. Теоретико-методологічні аспекти проблеми формування механізму державної підтримки сільського господарства залишаються недостатньо

дослідженими та потребують подальшого поглибленого вивчення.

Мета та завдання статті

Метою статті є розгляд особливостей системи державної підтримки сільськогосподарських підприємств та заходів щодо вдосконалення механізму державної підтримки вітчизняного сільськогосподарського підприємства.

Завдання статті є дослідити проблеми розвитку сільського господарства України та узагальнити шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження

Сільське господарство в силу його природно-історичних і економічних особливостей повинне стати пріоритетною галуззю. Потрібно переглянути аграрну політику держави, розширити і ефективно реалізувати комплексних національних проектів розвитку агропромислового виробництва, спрямованих на забезпечення розширеного відтворення в усіх сферах села і розвиток сільських територій. Україна володіє значним земельним потенціалом, який становить 5,7 % території Європи. Із 60,3 млн гектарів майже 70 % становлять сільськогосподарські угіддя з високою родючістю.

Умовою нормального функціонування процесів розширеного відтворення в економіці є наявність фінансових ресурсів. Відсутність фінансової бази створює проблеми не лише простого, але і розширеного відтворення. Пошук джерел фінансування є основою механізму розширеного відтворення, від їх властивостей багато в чому залежить структура механізму, особливості його функціонування і ефективність.

Ресурсний потенціал вітчизняного сільського господарства знаходиться на рівні розвинених західних країн (табл. 1).

Таблиця 1. Ресурси сільського господарства провідних країн світу і України в 2021 році

Показник	Країни				Країни ЄС
	США	Канада	Польща	Україна	
Сільськогосподарські угіддя:					
-на одного жителя,га	1,25	1,56	0,38	0,93	0,36
-з них ріллі,га	0,48	1,04	0,29	0,74	0,21
Виробництво зерна на одного жителя країни,кг	1444	1528	707	1688	617
Експорт зерна, млн тонн	90,1	26,0	1,0	60,0	98,6
Імпорт зерна, млн тон	7,4	1,9	2,0	0,15	92,4
Витрати зерна для власного виробництва,%	7,4	1,9	2,0	0,15	92,4

За площею сільськогосподарських угідь та ріллі на одного мешканця Україна поступається лише Канаді та США і має їх у 2,5 рази більше ніж у країнах ЄС. За рахунок родючості земель виробництво зерна на одного жителя в нас перевищує на 10-15 відсотків показники США і Канади та майже втричі – країн ЄС. Разом з тим починаючи з 2013 року внаслідок щорічного неконтрольного нарощування експорту зерна до країн ЄС витрати його для власного виробництва скоротилося з 32 до 11,6 відсотка замість 40-50 відсотків, що мають країни ЄС від

власного та експортованого з України та інших країн.

Виходячи з цього, Україна має нижчі показники виробничо-економічної діяльності в порівнянні з провідними країнами світу (табл. 2).

Виробництво валового внутрішнього продукту в розрахунку на одного жителя України у шість разів менше, ніж у Польщі, та у 12 разів – ніж у країнах ЄС.

Значне зниження економічних показників держави та платоспроможності населення вплинуло на рівень формування споживчого кошика.

Таблиця 2. Результати виробничо-економічної діяльності провідних країн світу та України в 2020-2021 маркетинговому році

Показники	Країни				Країни ЄС
	США	Канада	Польща	Україна	
ВВП на одну особу, тис. дол. США	64,3	46,3	15,4	2,6	33,0
Додана вартість на 1 га, дол. США	1072	684	1342	350	2433
Середня зарплата населення, дол. США	2942	2692	842	383	1761
Споживання на одну особу населення за рік кг:					
- м'яса і м'ясних продуктів	90,7	84,0	71,9	45,6	69,8
- з нього свинина	23,0	37,0	41,0	13,0	31,3
Споживання молока, кг	276	428	279	185	257

Вартість фактичного продовольчого кошика 2021 року становила 46% вартості кошика раціональної кількості продуктів. Споживання

за рік 45,6 кг м'ясних та 185 кг молочних продуктів за рекомендованої норми ВООЗ відповідно 80 та 380 кг спричиняє перехід

значної частини населення країни на переважно вуглеводне харчування. Середня енергетична цінність денного продовольчого кошика українців знизилася до 2077 ккал, що становить лише 74% раціональної норми.

Наприклад, зерновий потенціал становить 88 кг на одного жителя за ціною 220 дол. за тонну на суму 3,2 млрд дол. та переробивши його на м'ясну і молочну продукцію, за експорт 1,7 млн тон м'ясної продукції країна отримала 9,9 млрд дол., а за експорт 1,2 млн тон молочної – ще 8,8 млрд дол. Тобто вся сума експорту Нідерландів - 18,7 млрд дол. – майже у шість разів перевищує вартість закупленого зерна. Для процесу переробки зерна на м'ясо і молоко держава залучає безробітну робочу силу з інших країн, зокрема і з України. Валовий внутрішній дохід на одну особу населення у Нідерландах сягає 48754 дол. проти 2600 дол. в Україні, тобто більший у 18 разів.

Від експорту 60 млн тон зерна за ціною 155 дол. за тонну вітчизняні виробники одержують 9,3 млрд дол. виручки, залишаючи власне населення без роботи та необхідного споживання м'ясних і молочних продуктів.

На системі імпорту зерна і переробки його на м'ясні та молочні продукти організоване аграрне виробництво Німеччини, де при власному вирощуванні 38 млн тон імпорт збіжжя сягнув 9,9 млн тон, ВВП на особу становить 44976 дол. та споживання м'яса – 66 кг, молока – 236. Понад як по 14 млн тон збіжжя імпортують Італія та Іспанія, гарантуючи ВВП на особу відповідно 32747 і 28354 дол, споживання м'яса відповідно 80 і 100 кг, молока - 228 кг.

Сукупно країни ЄС мають 511 млн чоловік населення і виробляють зерна 274 млн тон, тобто 536 кг на одного жителя, імпортують 87 млн тон високоякісного зерна з України та інших країн, і одночасно експортують 96 млн тон власного зерна. Одна тонна збіжжя з України їм дістається за 155 дол, а експорт їхнього становить 250-260 дол. На цій операції країни ЄС ще додатково мають 1,3 млрд дол.

На протигагу країнам ЄС ВВП на одну людину в Україні у 2020 році знизилося до 2600 дол., що менше ніж у Казахстані – 8756 дол., Монголії-3620 дол., Вірменії – 3937 дол., природні та виробничі ресурси яких не відповідають українським.

Єдиним виходом на сьогодні є скорочення експорту зерна до загального обсягу 42 млн тон. Це дасть змогу нагромадити 15 млн тон збіжжя для відновлення національного виробництва м'ясної і молочної продукції.

Відновлення повноцінного споживчого кошика українців, зокрема шляхом збільшення на столі м'ясних продуктів, найшвидше досягається нарощуванням виробництва продукції свинарства. Доказом переваги цієї галузі є те, що в Європі поголів'я свиней 150 млн голів. Виробництво свинини перевищує 20 млн тон на рік. Ціна 1кг свинини становить 1,6 євро (53 грн), в Україні 130-150 грн. Німеччина має 26 млн свиней, споживання лише свинини на одну особу населення становить 55 кг, а загалом м'яса – 80 кг.

Якщо 4 млн тон вітчизняного зерна у пропорції 38 % пшениці, 19 % ячменю, 26 % кукурудзи, 17 % сої або гороху спрямувати на виробництво свинини, то навіть без мінеральних добавок за 180 днів при середньодобовому прирості 500 грамів можна одержати 1 млн тон живої ваги, або готової до споживання 700 тис. тон свинини. Така кількість цієї продукції підвищить її споживання на одну людину за рік на 16 кг, а загальний обсяг споживання свинини сягне 61,6 кг, що збільшить енергетичну і білкову цінність продовольчого кошика українців. Використання наступних 4 млн тон зерна зумовить отримання виручки від експорту свинарської продукції в розмірі 2,5 млрд дол., замість виручки за експорт 4 млн тон зерна до Європи в сумі 620 млн дол. (за ціною 155 тис. дол. за тонну).

Крім цього, виробництво 1 млн тон живої маси свинини забезпечить роботою 300 тис. чоловік із числа безробітного або економічно неактивного населення країни з місячним доходом 13,6 тис. гривень. Для переробки живої маси свинини в різні готові харчові продукти буде залучено ще 500 тис. осіб населення з місячним доходом 10,8 тис. гривень. Крім того, регіональні та національний бюджет одержать 20160 млн гривень податків від сільськогосподарського виробництва та 26646 млн гривень податків від переробної та харчової промисловості України.

Наступні 4 млн тон збіжжя, використані за цією ж схемою, дадуть змогу одержати дохід

від експорту свинарської продукції у розмірі 2,5 млрд дол. замість виручки від продажу такої ж кількості зерна у Європу в сумі 620 млн дол. [1].

Досвід економічно розвинутих країн свідчить, що в силу специфіки сільського господарства підприємства без фінансової підтримки та належного державного захисту нормально функціонувати не можуть. Державна підтримка повинна бути спрямована на підвищення рівня прибутковості аграрних підприємств, забезпечення потреб населення в якісній продукції та зростання її експорту.

У державному бюджеті на 2021 рік була зафіксована сума у 4,2 млрд грн. на підтримку галузі АПК, з яких 1,2 млрд грн. передбачалося виділити на програму зі здешевлення кредитів. Зокрема, програма включала:

- компенсацію відсотків за кредитами для сільськогосподарських підприємств, які мають щорічний оборот до 20 млн грн. Цей напрям не матиме обмежень щодо цільового використання кредитів. Держава компенсуватиме до 1,5 облікової ставки НБУ, кінцева вартість кредиту для сільгоспвиробника не перевищуватиме 5%;
- компенсацію відсотків за кредитами, залученими на розвиток тваринництва, в тому числі «нішеві» напрями – вівчарство, козівництво, бджільництво, звірівництво та інші. Передбачається, що сума кредитів не має перевищувати 10-15 млн грн;
- компенсацію відсотків за кредитами, залученими під купівлю земель сільськогосподарського призначення. Напрямок буде розповсюджуватися на сільгоспвиробників різних форм господарювання. Сума компенсації відсотків не буде перевищувати 5 млн грн. на рік [2].

Пряма державна фінансова підтримка суб'єктів господарювання агропромислового комплексу України здійснюється через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів. Здешевлення кредитів проводиться в режимі кредитної субсидії та полягає у субсидуванні частини плати (процентів) за використання кредитів, наданих банками в національній та іноземній валютах. Компенсація лізингових платежів полягає у частковому відшкодуванні сплачених суб'єктами господарювання агропромислового

комплексу лізингових платежів за придбані техніку та/або обладнання на умовах фінансового лізингу. При цьому, слід звернути увагу на те, що державна підтримка сільськогосподарського підприємництва у більшості країн світу є пріоритетним напрямом їх аграрної політики. Вона виступає одним із зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств.

Ринок землі, що запроваджується в країні, має чимало недоліків, які відобразяться на середньому класі. Недостатньо відображені в законодавстві питання захисту інтересів фермерів, які мали б стати основою не лише аграрної галузі, але й здорової та раціональної економіки країни загалом.

Мінагрополітики обіцяє забезпечити через державну програму підтримки підприємництва «Доступні кредити 5-7-9» – фінансування для фермерів дешевим кредитним ресурсом. Та в реальності виходить дещо не так. Згадана програма «5-7-9» так і не стала повноцінним інструментом підтримки розвитку бізнесу як аграрного, так і в загальному сенсі. За оприлюдненими даними, лише 4,8 млрд грн. (15% від виданих за програмою кредитів) були саме інвестиційними позиками підприємцям, заради яких була розроблена ця програма. Решта грошей були витрачені на рефінансування боргів і кредити на поповнення оборотного капіталу.

Осторонь цієї програми залишилися дрібні й середні аграрії, а фермерських господарств в Україні ще в 2019 році налічувалося близько 34 тисяч. Щоправда, за деякими даними, їхня кількість скоротилася до 32 тисяч.

Обробляючи менше 40% загальної площі угідь України, фермери виробляють понад 60% її валового сільськогосподарського продукту. Саме фермери створюють на селі понад 100 тисяч робочих місць (а з урахуванням сезонності робіт у фермерських господарствах влітку тут працюють і 200-230 тисяч українців), сплачують велику частку податків до місцевих бюджетів. Проблему із захистом їхніх інтересів фактично визнають як практики так і урядовці країни.

Уряд планує спростити систему вимог до малих фермерів у наданні можливості викупити землю під пільгову кредитну ставку. В рамках держпідтримки на 2021 рік 1 млрд

грн. передбачено на компенсацію кредитної ставки для аграріїв. Цю програму деталізують, щоб допустити туди малого фермера. Паралельно з НБУ ведуться переговори про зміну підходів щодо індексу застави і кредитних вимог.

Сільське господарство потребує довгострокових фінансових ресурсів. Сьогодні практично жоден український банк не може надавати такі ресурси, бо йдеться про земельні кредити строком на 5-10 років. В умовах вільного ринку – це той оптимальний строк, щоб повернути кошти за купівлю землі. Давати таке кредитуваннями міг би спеціалізований земельний банк – строком на більше ніж 5 років. Під проекти зрошення -на 5-10 років. Лише 5% аграріїв наразі мають змогу отримати кредити в іноземних банках. Тому створення земельного банку має стратегічне значення для України. Правильним і дієвим було б створення зараз Державного земельного банку у кооперації з міжнародними фінансовими інститутами. Ще 4 роки тому на Всесвітньому економічному форумі в Швейцарії на круглому столі щодо землі багато великих міжнародних фінансових інститутів були готові дати Україні кошти під заставу державних земель у рамках такого банку. Передача 5 млн га держземель у заставу такому банку привела б в країну \$10 млрд під 1% річних. Наразі їх роздали майже всі громадам, але ж є ще земля, от її і можна дати в уставний фонд такого банку.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, основною умовою для ведення розширеного аграрного виробництва є вдосконалення процесу державного регулювання кредитування аграріїв. Заходи державного сприяння сільському господарству повинні бути спрямовані на створення умов

при яких основна маса сільськогосподарських товаровиробників зможе вести відтворення на розширеній основі за рахунок власних коштів, а також при необхідності залучати й обслуговувати позикові кошти з метою розвитку виробництва. Державна підтримка аграріїв повинна концентруватися в наступних напрямках:

- розробка стратегії розвитку аграрної галузі на довгострокову перспективу та прийняття відповідної нормативної бази;
- організація рівних умов функціонування для всіх господарюючих суб'єктів галузі шляхом встановлення єдиних законодавчих правил їх функціонування і бюджетної підтримки;
- високоефективне суворе цільове використання бюджетних та інвестиційних ресурсів регіону;
- вдосконалення законодавчого, наукового, методичного, інформаційного, кадрового, матеріального і фінансового супроводу сільського господарства;
- проведення цілісної технологічної політики за рахунок встановлення єдиних державних галузевих стандартів в сільському господарстві, а також контролю за їх дотриманням;
- втілення в життя єдиної політики кредитування галузі, яка забезпечить умови для розширеного відтворення з широким використанням пільгового кредитування та субсидування;
- підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства шляхом розробки регіональних і місцевих програм залучення приватних інвестицій, надання особливих податкових режимів і інших пільг при успішному втіленні в життя проектів в сільському господарстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Піддубняк В. (2021). Житниця Європи чи сировинний придаток? *Сільські новини*. 2021. 6 лип. 1-2.
2. Державна підтримка АРС 2020: програма зниження вартості кредитування працівниками за трьома напрямками. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=409b0030-c4de-490f-8fb9-40ccdea42010&title>.
3. Шубравська О. В. Розвиток банківського кредитування в агросфері в контексті забезпечення його економічної стійкості. *Фінанси агропромислового комплексу*. 2006. № 7. С. 131–138.

www.econa.org.ua

4. Кирєєва Є. А., Пришляк Н. В., Шаманська О. І., Салькова І. Ю., Кучер А. В. Стратегічні пріоритети та фінансова підтримка розвитку аграрного сектору України. *Міжнародний журнал екологічної економіки та статистики*. 2019. Вип. 40. No 2. С. 25–37.
5. Лемішко Є. Удосконалення механізму пільгового кредитування сільськогосподарських підприємств України. *Балтійський журнал економічних досліджень*. 2016. Вип. 2. No 3. С. 77–82. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2016-2-3-77-82>.
6. Кучер Л. Капіталізація землі в системі фінансування аграрних проєктів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Болгарія регіонів», 19–21 жовтня 2018 р. Пловдив: Академічне видавництво «Талант». Рр. 345–351.
7. Сахно А., Поліщук Н., Салькова І., Кучер А. Вплив кредитно-інвестиційних ресурсів на продуктивність аграрного сектору. *Європейський журнал сталого розвитку*. 2019. Вип. 8. No 2. С. 335–345. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2019.v8n2p335>.
8. Танклевська Н., Мірошніченко В. Теоретичні основи управління фінансовим потенціалом підприємств на засадах антикризового управління. *Економіка сільського господарства та ресурсів: Міжнародний науковий електронний журнал*. 2019. Вип. 5. No 2. С. 51–61. URL-адреса: <http://are-journal.com>.
9. Бжозовська А., Бубель Д., Калініченко А., Некрасенко Л. Трансформація фінансової системи сільського господарства в епоху глобалізації. *Економіка сільського господарства – Чехія*. 2017. Вип. 63. Рр. 548–558. <https://doi.org/10.17221/155/2016-AGRICECON>.
10. Колотуха С., Гвоздей Н., Вінницька О. Підвищення фінансового рівня забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Економіка сільського господарства та ресурсів*. 2019. Вип. 5. No 4. С. 95–110.
11. Колотуха С., Гвоздей Н., Чвертко Л., Вінницька О., Корнієнко Т. Аспекти підвищення рівня фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Праці 35-ї Міжнародної асоціації управління діловою інформацією (IBIMA)*, ISBN: 978-0-9998551-4-0, 1-12 квітня 2020 р., Севілья, Іспанія, р. 18217-18228.

REFERENCES

1. Piddubnyak, V. (2021). The granary of Europe or a raw material appendage? *Village news*, 1-2 [in Ukrainian].
2. *State support of APC the program to reduce the cost of lending will work in three areas* (2020). [in Ukrainian].
3. Shubravskaya, O. V. (2006). Development of bank lending in the agrosphere in the context of ensuring its economic sustainability. *Finance of agro-industrial complex* [in Ukrainian].
4. Kirieieva, E. A., Pryshliak, N. V., Shamanska, O. I., Salkova, I. Yu., & Kucher, A. V. (2019). Strategic priorities and financial support of Ukrainian agricultural sector development. *International Journal of Ecological Economics & Statistics* [in Ukrainian].
5. Lemishko, E. (2016). Improving the mechanism of preferential lending to agricultural enterprises of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies* [in Ukrainian].
6. Kucher, L. (2018). Capitalization of land in the system of financing of agricultural projects. *Proceedings of the International scientific and practical conference «Bulgaria of regions»* [in Ukrainian].
7. Sakhno, A., Polishchuk, N., Salkova, I., & Kucher, A. (2019). Impact of credit and investment resources on the productivity of agricultural sector. *European Journal of Sustainable Development*. [in Italian].
8. Tanklevska, N., & Miroshnichenko, V. (2019). Theoretical basis of managing of enterprises' financial potential on the basis of anti-crisis management. *Agricultural and Resource Economics* [in Ukrainian].
9. Brzozowska, A., Bubel, D., Kalinichenko, A., & Nekrasenko, L. (2017). Transformation of the agricultural financial system in the age of globalisation. *Agricultural economics* [in Ukrainian].
10. Kolotukha, S., Gvozdey, N., & Vinnyska, O. (2019). Improving the financial level provision of agricultural enterprises. *Agricultural and Resource Economics* [in Ukrainian].

11. Kolotukha, S., Gvozdej, N., Chvertko, L., Vinnytska, O., & Korniienko, T. (2020). Aspects of Increasing the Level of Financial Support of Agricultural Enterprises. *Proceedings of the 35th International Business Information Management Association (IBIMA)*.